

Effeithau Covid-19 a gadael Undeb Ewrop ar lesiant

Cyflwyniad

Mae'n ofynnol i fyrddau gwasanaethau cyhoeddus asesu llesiant pobl eu hardaloedd bob pum mlynedd, yn unol â chylchoedd etholiadau lleol. Gofynnwyd i Ganolfan Polisi Cyhoeddus Cymru eu helpu trwy lunio dogfennau hysbysu am dueddiadau ledled y wlad a thystiolaeth yn y meysydd canlynol:

- effaith COVID-19 a gadael Undeb Ewrop ar lesiant;
- llesiant a chydraddoldeb;
- llesiant diwylliannol.

Mae'r papur hwn yn crynhoi canfyddiadau'r ganolfan ynghylch llesiant ac effeithiau Covid-19 a'r ymadawiad ag Undeb Ewrop.

Cysylltiad ffyniant economaidd a lesiant

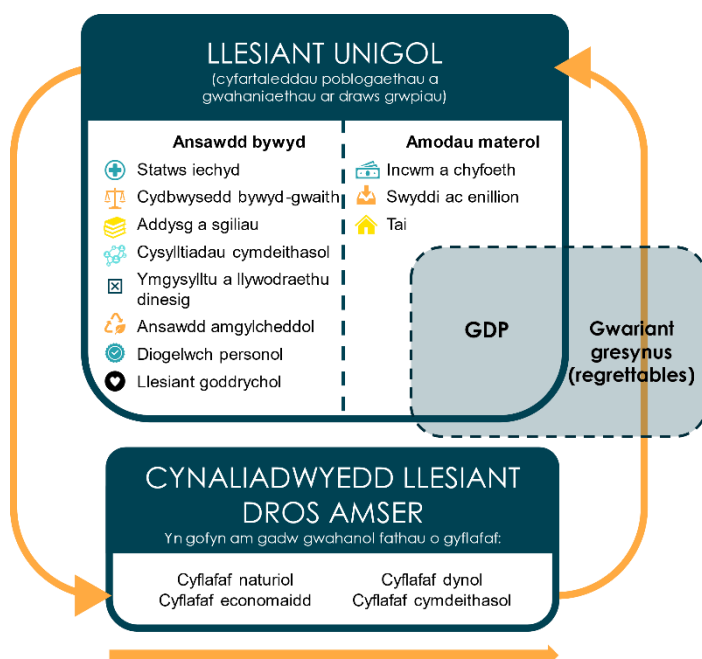
Mae ffyniant economaidd yn dylanwadu ar lesiant unigolyn trwy ei effaith ar gymunedau ac ardaloedd lleol, ynghyd â'i effaith ar arian ac amgylchiadau personol. Mae ymchwil wedi dangos bod llesiant pobl yn ymwneud â newidiadau yn rhai o agweddau ffyniant neu amddifadedd economaidd ym mhob bro.

Mae'r Sefydliad dros Gydweithredu a Datblygu Economaidd wedi llunio fframwaith llesiant i fesur faint sydd wedi'i gyflawni y tu hwnt i gynnyrch crynswth mewnol (Ffigur 1). Mae'r fframwaith yn canolbwyntio ar bobl, gan nodi sut a lle mae'r deilliannau a gwahaniaethu rhwng llesiant gwrthrychol a goddrychol. Mae'n dangos

nad dim ond ffactorau economaidd fydd yn dylanwadu ar lesiant unigolion a chymunedau.

Mae'r adferiad ar ôl dau ysgytwad economaidd Covid-19 a gadael Undeb Ewrop yn cynnig cyfleoedd i Gymru fynd i'r afael â heriau strwythurol

Adlewyrchir y fframwaith yn [nangosyddion llesiant Cymru](#) a [dulliau mesur llesiant San Steffan](#).

Ffigur 1. Fframwaith mesur llesiant y Sefydliad dros Gydweithredu a Datblygu Economaidd

Effeithiau gadael Undeb Ewrop a Covid-19 ar ffyniant economaidd

Mae Covid-19 a'r ymadawiad wedi effeithio'n niweidiol ar economi Cymru mewn modd a fydd yn gwaethygu anghydraddoldeb. Gan y bydd goblygiadau'r ddau ffactor hynny'n niweidiol i economi Cymru dros y tymhorau byr, canolig a hir, bydd effaith ar lesiant, hefyd.

Bydd effeithiau negyddol Covid-19 a/neu adael Undeb Ewrop yn waeth mewn rhai rhanbarthau. Ar **sector llety a bwyd** y wlad mae Covid-19 wedi effeithio fwyaf ymhlith y sectorau sydd wedi cau o ganlyniad i'r cyfyngiadau. Gall hynny gyfrannu'n fwy at yr economi leol mewn ardaloedd **gwledig ac arfordirol**. Mae **sectorau amaeth a bwyd, cerbydau, dur, gweithgynhyrchu ac ymwelwyr** wedi dioddef yn fawr o ganlyniad i adael Undeb Ewrop. Mae'r sectorau hynny ledled y wlad, yn arbennig yn y deheubarth.

Mae anghydraddoldeb incwm a diweithdra wedi cynyddu, ac mae lefelau iechyd a chyrhaeddiad addysgol y boblogaeth wedi dioddef

Effeithiau Covid-19 a gadael Undeb Ewrop ar lesiant

Trwy'r niwed i incwm, cyfoeth, swyddi, enillion, anghydraddoldeb, diweithdra, iechyd a chyrhaeddiad addysgol, mae Covid-19 a gadael Undeb Ewrop wedi effeithio ar yr amgylchiadau materol ac ansoddol sy'n dylanwadu ar lesiant.

Mae data newydd yn awgrymu bod merched, pobl hŷn (ddechrau'r pandemig), pobl iau (wedi hynny), rhai carfanau tras leiafrifol, rhai uwch eu haddysg a rhai sy'n rhentu cartrefi o'r farn bod eu llesiant wedi gostwng yn fwy na'r cyfartaledd o achos Covid-19 a gadael Undeb Ewrop.

Mae anghydraddoldeb incwm a diweithdra wedi cynyddu, ac mae lefelau iechyd a chyrhaeddiad

addysgol y boblogaeth wedi dioddef. Bydd yr effeithiau hynny'n wahanol yn amryw ranbarthau'r wlad, fodd bynnag, am fod natur pob ardal yn wahanol.

Er enghraifft, gall llesiant iechyd pobl ardaloedd lle roedd iechyd y meddwl yn waeth cyn y pandemig ostwng yn fwy o ganlyniad i Covid-19. Felly, mae'n bwysig deall sut mae nodweddion yn ymwneud â'i gilydd wrth ystyried deilliannau.

Mae'r adferiad ar ôl dau ysgytwad economaidd Covid-19 a gadael Undeb Ewrop yn cynnig cyfleoedd i Gymru fynd i'r afael â heriau strwythurol. Ansawdd swyddi newydd, gwaith teg a thlodi ymhlith pobl sy'n gweithio yw'r prif faterion i'w hystyried.

Prinder tystiolaeth, ansicrwydd a meysydd i'w harchwilio

Bydd yn bwysig i fyrdau gwasanaethau cyhoeddus nodi lle mae tystiolaeth yn brin ac yn annigonol yn y maes hwn i lywio eu strategaeth ac addasu'r canfyddiadau yn ôl y sefyllfa leol.

Mae mater pwysig ynghylch hel data ar gyfer [dangosyddion llesiant Cymru](#): mae'r data'n anghyfoes a/neu'n brin ym mhob bro. At hynny, mae rhai o ddangosyddion llesiant Cymru heb eu pennu eto.

Mae'n fwy cymhleth fyth o achos anawsterau darogan tueddiadau a lefel uchel y data ar gyfer dangosyddion gwladol. Felly, allwn ni ddim eu defnyddio i ystyried pob nodwedd a allai ddylanwadu ar newidiadau yn llesiant y bobl o achos ergydau economaidd megis Covid-19 a gadael Undeb Ewrop.

Mae'r adroddiad wedi nodi rhai meysydd lle y byddai rhagor o ymchwil leol o gymorth, hefyd. Gan gynnwys:

- diweithdra ymhlith merched;
- mewnfudwyr heb eu geni yn y deyrnas hon;
- prinder medrau;
- effeithiau hirdymor.

Casgliad

Mae Covid-19 a'r ymadawiad fel ei gilydd wedi arwain at effeithiau niweidiol mawr ar economi Cymru. I ddeall eu heffaith ar lesiant yn llawn, dylech chi ystyried llesiant mewn modd cyfannol ynghylch yr amgylchiadau materol ac ansoddol a fydd yn dylanwadu arno, fel fframwaith y Sefydliad dros Gydweithredu a Datblygu Economaidd yn ogystal â [dangosyddion llesiant Cymru](#) a [dulliau mesur llesiant San Steffan](#). Bydd unrhyw beth llai na hynny'n methu â rhoi ystyriaeth i ffactorau sy'n cyfrannu at lesiant unigolion a chymunedau fel na fydd modd nodi mewn dadansoddiadau newidiadau cymharol yn llesiant gwahanol garfanau a lleoedd.

Y camau nesaf i fyrddau gwasanaethau cyhoeddus

Argymhellwn ni y dylai byrddau gwasanaethau cyhoeddus gymryd y camau canlynol:

- Ystyried sut y gall **nodweddion amryfal sy'n ymwneud â'i gilydd** ddylanwadu ar ddeilliannau llesiant ac effeithio ar anghydraddoldeb cyfredol.

- **Mapio nodweddion yr ardal (megis natur y boblogaeth, diwydiannau a'r isadeiledd) a'r peryglon cysylltiedig** yn sgîl Covid-19 a/neu adael Undeb Ewrop i ddeall yr effeithiau tebygol yn well a llywio penderfyniadau ar bolisiâu.
- Yn ôl y data hynny, **ystyried camau a fydd yn creu swyddi lleol, yn sbarduno twf ac yn effeithio'n ehangach** ar lesiant cymdeithasol, diwylliannol ac amgylcheddol.
- **Buddsoddi yn yr isadeiledd cymdeithasol** (gan gynnwys gweithgareddau, cyrff a chyfleusterau a fydd yn helpu i greu, meithrin a chynnal cysylltiadau cymdeithasol cymuned) a chydabod eu bod yn hanfodol i'r modd y gall economïau a chymunedau lleol weithredu.
- **Ychwanegu at brosesau dadansoddi data trwy fanteisio ar arbenigedd lleol** i nodi unigolion a chymunedau mae Covid-19 a'r ymadawiad ag Undeb Ewrop wedi effeithio'n fawr arnyh nhw.

Rhagor o wybodaeth

Am yr adroddiad cyflawn, gweler Nesom, S., a Tilley, H. (2021). **Llesiant ac effaith Covid-19 a Brexit-WCPP Papur hysbysu tystiolaeth** Caerdydd: Canolfan Polisi Cyhoeddus Cymru.

Ynglŷn â Chanolfan Polisi Cyhoeddus Cymru

Yma yn y Ganolfan, rydym yn cydweithio gydag arbenigwyr polisi blaenllaw er mwyn darparu tystiolaeth o ansawdd uchel a chynghor annibynnol i weinidogion, y gwasanaeth sifil a gwasanaethau cyhoeddus Cymru sydd yn eu helpu i wella penderfyniadau polisi a deilliannau.

Mae'r Ganolfan, sydd wedi ei hariannu gan y Cyngor Ymchwil Economaidd a Chymdeithasol

a Llywodraeth Cymru, wedi ei lleoli ym Mhrifysgol Caerdydd ac mae'n rhan o Rwydwaith Beth Sy'n Gweithio y DU.

I gael mwy o wybodaeth, cysylltwch â:

Manon Roberts

+44 (0)29 2087 5345

manon.roberts@wcpp.org.uk

Canolfan Polisi Cyhoeddus Cymru

Prifysgol Caerdydd, 10/12 Plas yr Amgueddfa, Caerdydd, CF10 3BG

www.wcpp.org.uk/cy

029 2087 5345

info@wcpp.org.uk

@WCIPP

